

**ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГАЛЕРЕЯ МИСТЕЦТВ
ІМ. Б. Г. ВОЗНИЦЬКОГО
МУЗЕЙ «ЖОВКІВСЬКИЙ ЗАМОК»**

ЖОВКІВСЬКІ ЧИТАННЯ 2015
збірник статей третьої міжнародної наукової конференції
“МУЗЕЙ В СУЧАСНОМУ СВІТІ”

26-27 серпня 2015 р.

Львів
Видавництво “РАСТР-7”
2015

УДК 069 (063)
ББК 4 774
Ж - 782

Ж - 782 Жовківські читання 2015: Збірник статей третьої наукової конференції «Музей в сучасному світі» / Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Г. Возницького.
Упорядники: С. Каськун, М. Скіра. – Львів: Растр -7, 2015, - 260 с.

ISBN 978-617-7359-11-0

Збірник статей третьої наукової конференції ЖОВКІВСЬКІ ЧИТАННЯ 2015 (26-27 серпня 2015 р., м. Жовква Львівської обл.)

Публіковані у Збірнику статті охоплюють широке коло питань пов'язаних із функціонуванням музею в сучасному світі: комплектування, дослідження, реставрація, атрибуція, експонування музейних колекцій; пам'ятки архітектури в музейному використанні; музей і виклики часу: музеєфікація новітньої історії; музейна педагогіка; інновації в музейництві; нові концепції і стратегії розвитку і управління; музеї і туристичний рух, а також краєзнавчі та наукові дослідження жовківської тематики.

**УДК 069(063)
ББК 4 774**

Загальне керівництво:

В. о. Генерального директора ЛНГМ ім. Б. Г. Возницького *Лариса Разінкова*
Заст. Д-ра з наукової роботи ЛНГМ ім. Б. Г. Возницького *Володимир Пшик*
Вчений секретар ЛНГМ ім. Б. Г. Возницького *Наталія Маїк*

Упорядники:

Зав. сектором «Жовківський замок» ЛНГМ ім. Б.Г. Возницького *Софія Каськун*
Науковий працівник ЛНГМ ім. Б.Г. Возницького *Мирослава Скіра*

Відповідальна за випуск: Софія Каськун

За достовірність фактів, цитат, власних імен та назв, посилань на джерела відповідають автори публікацій. Редакція не несе відповідальності за факти та твердження, наведені авторами.

ISBN 978-617-7359-11-0

© Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Г. Возницького, 2015
© Видавництво “Растр-7”, 2015

Костянтин Пеляшенко
м. Харків

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНОЇ НАУКИ В ХАРКІВСЬКОМУ ІСТОРИЧНОМУ МУЗЕЇ. СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

***Анотація.** Публікація присвячена музейним заходам, що розроблені співробітниками Харківського історичного музею впродовж останніх років з археологічної тематики. Метою цих заходів є популяризація та надання можливості відвідувачам поглибити свої знання про давнє минуле на території України.*

***Ключові слова:** інтерактивні заходи, археологія, музейна педагогіка.*

У сучасному інформаційному просторі традиційні установи культурної галузі, до яких відносяться і музеї, все частіше стикаються з необхідністю пошуку нових способів спілкування з відвідувачем. Виклики часу у науково-просвітницькій діяльності музеїв пов'язані передусім з розвинутою інфраструктурою розважальної сфери та широкими комунікативними можливостями суспільства. Все це сьогодні створює конкуренцію і стимулює музейні установи на нові винаходи у музейній педагогіці. Сучасний музей, значення якого визначається його комунікаційним потенціалом, повинен, перш за все, враховувати інтереси аудиторії [9]. Культурно-освітня функція музеїв не є новою, проте, загальні культурні трансформації суспільства вимагають від музейних закладів впровадження нових методів музейної комунікації, серед яких інтерактивні прийоми роботи з відвідувачами. Водночас з'являються і критичні зауваження на адресу розважальної сфери музейної діяльності, з акцентом на ряд недоліків інтерактивних методів подачі інформації [5]. Відкриті обстоювання своїх позицій у друкованих виданнях, як з боку противників, так і прибічників даного напрямку, свідчить про наявність і досягнень, і помилок. Тому важливою складовою обговорення питань музейної педагогіки є обмін досвідом.

Розробка та впровадження інтерактивних заходів у Харківському історичному музеї в останні роки є одним з провідних напрямків науково-просвітницької діяльності. Співробітниками музею створено цілий ряд заходів, що охоплюють різні аспекти історичної науки та хронологічні періоди [10]. З досвіду проведення подібних заходів можна констатувати, що поєднання інтерактивної гри з традиційними методами подачі інформації є найбільш продуктивним у процесі пізнання історії не

тільки дитячою, а і дорослою аудиторією та сприяє росту загального інтересу до музею. При цьому важливо усвідомлювати, що інтерактивна гра повинна бути не кінцевою метою, а тільки засобом пізнання. Серед великого арсеналу програм створених музеєм можна виділити блок заходів з археологічної тематики, що мають на меті надання можливості відвідувачам поглибити свої знання про давнє минуле на території України. Завданням даної публікації є висвітлення основних напрямків популяризації знань з археології та давньої історії у Харківському історичному музеї, з метою обміну досвідом між музейними установами.

Археологічна наука водночас і цікава, і досить складна для правильного її розуміння людиною, яка просто цікавиться давньою історією. Археологія потребує візуалізації і наочності, більш ретельного роз'яснення дискусійних питань з боку спеціалістів. Тим більше, що останнім часом ми є свідками обурення науковців-археологів від поширення та популяризації фантастичних концепцій та профанацій первісної історії України у засобах масової інформації, що демонстративно дискредитують сучасну науку [2; 3]. Тому одним з нагальних завдань археолога є популяризація знань з давньої історії і археології, що спираються на тверде наукове підґрунтя.

Серед всього різновиду засобів популяризації археологічної науки в Харківському історичному музеї можна виділити: екскурсії (оглядові і тематичні), інтерактивні екскурсії, факультативні заняття, виїзні заходи до навчальних закладів, робота дитячих гуртків та популяризація у глобальній мережі.

Оглядова екскурсія є найбільш традиційною і проводиться по експозиції музею «На перехрестях століть. Археологія краю», яка знайомить відвідувачів зі стародавньою історією сучасної Харківщини [7]. Під час такої екскурсії можуть бути застосовані додаткові артефакти з науково-допоміжного фонду, які екскурсовод демонструє та дозволяє потримати в руках. За бажанням відвідувача можуть бути проведені тематичні екскурсії, присвячені або окремому хронологічному періоду, або певній категорії матеріальної культури (зазвичай такі тематичні екскурсії проводяться під час факультативних занять з археології).

Нещодавно в музеї було розроблено інтерактивну екскурсію-мандрівку «На перехрестях століть. Мандрівка крізь час і простір» з ігровими елементами [6]. Під час такої екскурсії група подорожує по виставці з «метафоричною мапою» та виконує завдання. Екскурсовод виступає у ролі ведучого, що паралельно розповідає про основні значущі ознаки кожного археологічного періоду. В кінці екскурсії група відвідувачів має розшифрувати закодовану фразу: «Завжди шануй спадщину минулого».

Подібним до описаної вище мандрівки експозицією є екскурсія-портфоліо – інтерактивний різновид екскурсії, під час якої екскурсанти виконують завдання для складання т.зв. «портфоліо» музейних експонатів за допомогою своїх мобільних гаджетів та фотокамер [4]. Екскурсовод поділяє групу на кілька підгруп по 4–5 чоловік і дає картку з завданням сфотографувати протягом 5 хвилин певні предмети в експозиції і потім показати. Після виконання завдання проводиться екскурсія.

Одним з важливих способів популяризації археології є факультативні заняття з застосуванням фондового, експозиційного та кадрового потенціалу музею [8]. Основна мета проведення факультативних занять з археології – надання можливості відвідувачам будь-якого віку поглибити свої знання про давнє минуле на території України. За допомогою археологічних і письмових джерел висвітлюються різні аспекти етнічного, соціального, духовного розвитку суспільств, що мешкали у Північному Причорномор'ї починаючи з кам'яної доби, та їх місце і роль у загальносвітовому контексті. Під час таких зустрічей робиться плавний перехід від пасивного до активного сприйняття інформації, застосовуючи при цьому інтерактивні прийоми, спрямовані на взаємодію відвідувача й артефакту, відвідувача і фахівця. Методика проведення побудована на органічному синтезі різних засобів подачі інформації. Серед таких: виклад теоретичного матеріалу за допомогою мультимедійних заходів, впровадження інтерактивних прийомів, тематична екскурсія та майстер-клас. Тематика занять і виклад матеріалу побудовані на принципі доступності і розраховані на непідготовлену аудиторію, що цікавиться давньою історією та не має спеціальної освіти або досвіду роботи в цьому напрямку. Висвітлення кожної теми відбувається за допомогою поєднання лекційного викладу з мультимедійними презентаціями, уривками із наукових документальних фільмів, навчальних

практикумів, ознайомленням з давніми артефактами. Для шкільної аудиторії спеціально розроблені інтерактивні завдання. Кожна зустріч завершується відвідуванням частини експозиції музею, що пов'язана з тематикою заняття. Сама ж тематика занять досить різноманітна і спирається передусім на фондово-експозиційний потенціал музею. В період 2013 – 2015 рр. проведено цілу низку регулярних зустрічей на різну тематику: «Принципи сучасних археологічних досліджень. Перші дослідники старожитностей Харківщини», «Мисливці та збиральники кам'яної доби», «Давні землероби неолітичної доби. Енеоліт і трипільська культура», «Бронзовий вік. Давні скотарі на території України», «Скіфи – цивілізація ранніх кочовиків на теренах сучасної України. Шедеври скіфського золота», «Грецька цивілізація на північному узбережжі Чорного моря. Антична археологія», «Старожитності Північного Причорномор'я. Проблема походження слов'ян», «Людина що грає. Ігри, розваги та іграшки давніх мешканців території України», «Давнє житло та будівельні традиції (за матеріалами археологічних розкопок пам'яток Північного Причорномор'я)», «Давній текстиль України», «Міфологія дитинства (таємниця прихована в амулетах). Знаки та символи давнього населення України», «Війна та кінь в житті давніх народів Північного Причорномор'я», «Давня кераміка і етнос», «Одяг і прикраси давніх мешканців Північного Причорномор'я», «Поховальні традиції та релігійні уявлення давніх народів України».

За кілька років проведення факультативних занять склалася основна цільова аудиторія – це відвідувачі, що цілеспрямовано приходять на кожний факультатив різного соціально-вікового складу. Під час проведення зустрічей у аудиторії виникають запитання, зацікавлення додатковою літературою з певної тематики.

Окрім приміщення музею, розроблені заходи можуть проводитись у загальноосвітніх навчальних закладах для шкільної аудиторії, що було доведено на практиці. Однак, на відміну від приміщення музею, проведення заходів в навчальних закладах потребує певної адаптації, що обумовлено відсутністю експозиції і обмеженими площами для застосування деяких інтерактивних прийомів. Для проведення подібних заходів підбираються експонати з фондів музею, мультимедійні матеріали, які можуть освітити певну тематику, окремо розроблюються інтерактивні завдання.

Значна увага приділяється популяризації вітчизняної історії в тому числі і археології

у глобальній мережі. На офіційному сайті Харківського історичного музею можна здійснити віртуальну подорож по експозиції [7]. Створено окремий розділ «Блоги», де співробітники музею розміщують результати своїх наукових розробок у популярному викладі на різну тематику, публікують короткі нариси про найбільш цікаві експонати музею [1]. Розпочато також роботу по створенню серії науково-популярних фільмів про розкопки археологічних пам'яток та значущі відкриття на території Харківщини. Анонсування подій на офіційному сайті, а також у соціальних мережах дозволяє долучати все більше відвідувачів до пізнання давньої історії.

Спираючись на власний досвід ми можемо стверджувати, що найбільш перспективним сьогодні є застосування інтерактивних прийомів, де відвідувачі включені в комунікативний процес. Особливо це актуально для шкільної аудиторії, якій надається можливість самостійної творчої діяльності, під час якої здобуваються знання та вміння. Водночас відбувається розвиток навичок роботи в групі, критичного та творчого мислення за допомогою аналізу інформації, взаємодії особистості в колективі. Не менш важливим є виховання в молоді патріотичного мислення та поважного ставлення до вітчизняної історії. Інтерактивний захід дозволяє перетворити відвідувача на активного учасника певного тематичного процесу, а емоційне залучення і передача інформації у формі ігрового завдання збільшує ефективність сприйняття. Перспективним для створення постійної аудиторії є використання глобальної мережі.

Таким чином, досвід проведення заходів присвячених археології в Харківському історичному музеї доводить, що музейні установи, які мають у своєму арсеналі потужний фондний, експозиційний і кадровий потенціал, є одними з найбільш провідних у справі популяризації давньої історії України.

ДЖЕРЕЛА

1. Блоги [Електронний ресурс] / Сайт Харківського історичного музею. – Режим доступу: <http://museum.kh.ua/blogs/>
2. Відкритий лист Всеукраїнської громадської організації «Спілка археологів України» до української громадськості, політичних діячів та журналістів (25. 12. 2014) [Електронний ресурс] / Сайт Спілки археологів України. – Режим доступу: http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_

[content&view=article&id=564:2014-12-25-11-26-07&catid=42:2013-02-06-17-45-46&Itemid=69](http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=564:2014-12-25-11-26-07&catid=42:2013-02-06-17-45-46&Itemid=69).

3. Відкритий лист редколегії журналу «Археологія» до мас-медіа // Археологія. – 2012. – № 3. – С. 143–147.
4. Івченко Б. А. Завдання для екскурсії-портфоліо по експозиціям Харківського історичного музею / Б.А. Івченко // Архів Харківського історичного музею. – Харків, 2013.
5. Играть или не играть? От какого наследства мы отказываемся? // Музей. – 2013. – № 2. – С. 28 – 33.
6. Люлько Ю. О. На перехрестях століть. Мандрівка крізь час і простір / Ю. О. Люлько // Архів Харківського історичного музею. – Харків, 2014.
7. На перехрестях століть [Електронний ресурс] / Сайт Харківського історичного музею. – Режим доступу: <http://museum.kh.ua/exhibits/narexrestyax-stolit.html>.
8. Пеляшенко К. Ю. Факультативні заняття з археології в Харківському історичному музеї / К. Ю. Пеляшенко // Двадцять перші Сумцовські читання – Харків, 2015 (в друці).
9. Сошнікова О. М. Соціокультурний потенціал музейної комунікації / О.М. Сошнікова // Сімнадцять Сумцовські читання. Матеріали наукової конференції на тему «Комунікаційний підхід у музейній справі як відповідь на потреби соціуму». – Харків: Майдан, 2011. – С. 3 – 8.
10. Співак О. П. З досвіду проведення інтерактивних заходів для учнівської аудиторії на базі ХІМ / О. П. Співак // Дев'ятнадцять Сумцовські читання. Матеріали наукової конференції на тему «Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства». – Харків: Майдан, 2013. – С. 174 – 178.

SUMMARY

Konstantin Peliashenko
Kharkiv

THE POPULARIZATION OF ARCHAEOLOGICAL SCIENCE AT THE KHARKIV HISTORICAL MUSEUM: PRESENT AND PROSPECT

Publication is devoted to the museum's events on the archaeological themes designed by researchers of the Kharkiv Historical Museum during recent few years. The aim of these measures is promoting and giving the opportunity to visitors to extend their knowledge of the ancient past of Ukraine.